

Motion till riksdagen 2022/23:1564

av **Niklas Karlsson m.fl. (S)**

Förbud mot vinster i välfärden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att skattepengar avsedda för välfärd ska gå till välfärd, inte privata vinster, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att utvärdera och hitta alternativ till de marknads- och valmodeller som blivit norm inom offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De senaste åren har det blivit tydligare att samhället håller på att förlora den demokratiska kontrollen över välfärden. Oseriösa aktörer och vinstdrivande koncerner har flyttat fram sina positioner med vinstjakt i välfärden och ökade klyftor som följd. Vinstintresset ställs framför barns rätt till kunskap och allas rätt till vård efter behov. Samhället måste nu återerövra den demokratiska kontrollen över välfärden.

En av våra viktigaste samhällsutmaningar är att återupprätta människors tro och respekt för politiken. Utvecklingen de senaste decennierna har varit den motsatta. Politiken har lämnat över ett allt större ansvar till marknaden att lösa gemensamma angelägenheter, inte minst inom välfärdspolitik. Marknadsmekanismerna har blivit styrmedel och resursfördelning av välfärdens sociala rättigheter såsom skola, vård och omsorg. Människor har reducerats till kunder. Har du otur att välja fel skola eller vårdcentral, eller har föräldrar eller släktingar som inte klarar av att välja eller inte ens bryr sig, då faller otursloten på dig. Valfriheten har på så vis inskränkt och minskat människors frihet; jag väljer för mig, du för dig och om du väljer fel är det din ensak.

Den marknadsbaserade välfärden har växt och frodas med aktiebolag som drivs med kraven att ge sina ägare ekonomisk avkastning. Riskkapitalbolag tjänar idag stora pengar i svenska skattefinansierade välfärdsverksamheter. Inget land i Europa kan egentligen jämföras med det system som på senare år byggts upp i Sverige.

Samtidigt påverkar inte bara marknadsprinciperna välfärdens tillgång och fördelning negativt. Riskkapitalbolagen kan nämligen inte öka sina överskott genom att expandera (som företag i regel gör på andra marknader) eller höja priserna (i praktiken genom att kräva mer pengar från kommunerna eller regionerna). De kan bara skapa vinst genom att hålla utgifterna nere. I praktiken skapas tryck inåt genom kvalitetssänkningar.

Koncentrationen av ägandet inom välfärdsverksamheterna är också mycket stor. Förhoppningarna som fanns i skolan om att privatiseringar och avregleringar skulle öppna upp för små föräldra- och personalkooperativ med alternativa pedagogiker realiserades aldrig. Välfärden har istället blivit en mycket lukrativ marknad för välfärdsföretagen.

Det finns många exempel på att marknadsiseringen är kostnadsdrivande. Vi har begränsade gemensamma resurser att använda till vår välfärd och det är avgörande för systemets legitimitet att skattepengarna används på ett jämlikt, rättvist och effektivt sätt. Dessutom karakteriseras stora delar av välfärden av brist på utbildad personal. Vi måste rikta resurser dit de behövs som mest, och samtidigt se till att de räcker så långt som möjligt. Då har vi inte råd att låta hundratals miljoner gå till vinst och aktieutdelning eller skapa dyra vårdvalsmarknader som dränerar det offentliga på resurser. Välfärden ska vara demokratiskt styrd där människors behov står i centrum.

Avregleringar, bolagiseringar, utförsäljningar och privatiseringar som skett av annan samhällsnyttig verksamhet som kommunikationer, energiförsörjning och apotek måste också granskas och ifrågasättas. För en vidgad och fördjupad demokrati krävs en tydlig politisk riktning för hur välfärden ska organiseras, styras och fördelas framöver.

Niklas Karlsson (S)

Adrian Magnusson (S)

Anna Wallentheim (S)

Ewa Pihl Krabbe (S)

Jamal El-Haj (S)

Marianne Fundahn (S)

Morgan Johansson (S)

Ola Möller (S)

Rose-Marie Carlsson (S)

Yasmine Bladelius (S)

Per-Arne Håkansson (S)